

CZU: 371.382

JOCURILE DE MIȘCARE ȘI EFICIENȚA LOR ÎN DEZVOLTAREA PSIHOMOTRICĂ ȘI EMOȚIONALĂ LA VÂRSTA ȘCOLARĂ MICĂ

Bogdan Mihai GODJA
Inner Creation Association, Romania

***Summary.** The young school age (6-10 years) is an important stage in the formation of children both from cognitive and motor point of view, when the child begins to form his personal learning styles. The child is easily educated in reading and writing skills, being the most favorable stage for the development of psychomotor (mind – body) and emotional, expressed and developed through movement games, which can lead to the development of psychomotor skills, of emotional regulation. It is also essential to be aware of self-image, states, feelings thoughts and various physical sensations, emotions and feelings, of the perception of one's own body states – aspects also found in the concept of mindfulness.*

***Keywords:** movement games, skills, psychomotor skills, emotional regulation, young school age, mindfulness.*

Introducere. Vârsta mică este o etapă importantă în evoluția copilului, etapă în care aceștia se dedică jocului, fiind plini de energie, visători și cu un spirit de observație destul de dezvoltat, preferând jocul oricărei alte activități.

Dacă preșcolăritatea a fost perioada expansiunii subiective, școlăritatea este pentru un copil vârsta descoperirii realității fizice umane și, mai ales, a autodescoperirii. Școala este un mediu de interacțiune fizică, mentală și emoțională, unde experimentăm stări și provocări de natură psihoafectivă. Educația de azi presupune ca profesorul să fie un creator de contexte educaționale; astfel că o activitate de învățare -cu format ludic- care generează o stare de bine, creează de fapt un context de învățare experiențială, într-un anumit climat emoțional.

Dacă în perioada anterioară trăia într-un univers instabil, modificat după dorințe adeseori, acum copilul descoperă că există o realitate externă care nu depinde de el și de care trebuie să țină cont dacă vrea să obțină ceea ce dorește. În acest sens, Paul Osterrieth spunea „unei lumi în care e de ajuns să dorești sau să mimezi pentru a fi satisfăcut îi urmează treptat o lume în care trebuie să respecti regula jocului, în care trebuie să faci ce este necesar.”

Adulții îi „impun” un anumit mod de a se comporta, „îl obligă” la diverse reguli de folosire a obiectelor, mimarea unei acțiuni (se face că scrie la 3 ani) este înlocuită cu învățarea, cu atitudinea mult mai realistă (învață să scrie).

Realitatea își face apariția pe toate planurile, nu numai fizic. Astfel, în plan uman, dacă până acum el se confunda cu alte persoane, mai ales cu mama sa, acum începe să-i recunoască acesteia o individualitate proprie, luând contact cu ceilalți educatori.

Extinderea cadrului relațional cu obiectele, cu alții, cu sinele constituie o premisă pentru dezvoltarea psihică pe toate planurile. Se conturează germenii conștiinței morale, iar dobândirea

unor diverse categorii de deprinderi sporește gradul de autonomie. Dacă această tendință îi este refuzată copilului, apar conduite de opoziție sau de rivalitate; de asemenea, dacă există diferențe de solicitări din partea grădiniței și a familiei poate apărea dedublarea comportamentului.

Scopul lucrării: alegerea prin demers științific (Studiu interdisciplinar din surse bibliografice: psihologie, educație fizică, neuroștiințe) a unui sistem de jocuri (metode didactice) în sprijinul educării (conștiente, adecvate) abilităților psihomotrice și emoționale la vârsta școlară mică, în interacțiune cu celelalte dimensiuni ale dezvoltării socio-afective, cognitive și lingvistice.

1.1. Particularități copilului de vârstă școlară mică - somatice, funcționale, psihice și motrice specifice vârstei

Senzorialitatea. Spațiul în care se deplasează copilul se extinde considerabil: de la interiorul casei la cel al grădiniței, al școlii, al străzilor parcurse pentru a ajunge la aceasta, de asemenea al jocului din curtea școlii sau de pe terenul de sport cel mai adesea. La debutul școlarității se dezvoltă numeroase trebuințe, dintre care cea de cunoaștere, de investigare este prezentă. Prin sensibilitatea vizuală și cea auditivă se captează cele mai multe informații. Încep să diferențieze și să denumească culorile, diferite tipuri de activități, de obiecte, acțiuni, semne de circulație. Sensibilitatea auditivă devine de două ori mai fină în această perioadă iar cea tactilă se subordonează văzului și auzului ca modalități de susținere a lor și de control. Se dezvoltă mult auzul verbal și cel muzical, fapt care-i va da posibilitatea recunoașterii obiectelor după sunetele provocate de atingere, lovire etc.

Gândirea. Copilul operează cu o serie de constructe, care nu sunt nici noțiuni individualizate, dar nici noțiuni generale, ceea ce înseamnă că această fază a gândirii are un caracter preconceptual, cvasiconceptual.

Cu ajutorul cuvântului (simbol), preconceptele câștigă în generalitate și precizie și, treptat, se ajunge la construirea claselor logice. Totuși, gândirea are un caracter intuitiv, rămâne tributară caracteristicilor concrete, senzoriale, este strâns legată de percepții, de imagine. Însușirile perceptivă sunt considerate ca absolute, nu sunt puse în relație unele cu altele. Copilul gândește ceea ce vede, raționamentul lui are încă un curs aderent la sensul unic al percepției și nu o organizare de ansamblu.

Memoria. Dacă la vârsta preșcolară, memoria are un caracter spontan, în școlaritate, datorită dezvoltării gândirii și, mai ales, a limbajului interior, alături de memoria mecanică se dezvoltă memoria logică, alături de cea neintenționată apare cea intenționată. Aceasta din urmă se dezvoltă mai ales atunci când informațiile au semnificație pentru copil și sunt în strânsă legătură cu sarcinile de joc.

Jocul, activitatea fundamentală a școlarului, creează atmosfera și condițiile în care se activează capacitatea de fixare, păstrare, recunoaștere și reproducere. Fixarea și păstrarea au un larg suport afectiv. Reproducerea este mult mai dezvoltată, bazată pe amănunte și detalii.

Imaginația. Ceea ce impresionează în perioada vârstei de 6-7 chiar 8 ani este amploarea vieții imaginative a copilului, ușurința cu care el trece în orice moment din planul realității în cel al ficțiunii. Se apreciază că, dacă afectivitatea este motorul activității copilului, imaginația este calea, mijlocul, metoda de realizare a ei. Imaginația este prezentă în activitatea creatoare regăsită în joc, în desen, dar și când reproduce o poezie, un cântec.

Atenția. Orientarea și investigația constituie elementele componente centrale ale atenției involuntare declanșată de o serie de însușiri ale obiectelor și fenomenelor ca: intensitatea, semnificația, durata, noutatea etc. Ca urmare a dezvoltării trebuințelor de cunoaștere, a curiozității, a unor preferințe și înclinații deosebite, se manifestă și forme de atenție voluntară; activitatea de joc crează condiții și cerințe pentru dezvoltarea atenției și a însușirilor acesteia: stabilitatea, concentrarea, mobilitatea, volumul atenției.

Pentru educarea atenției școlarului este necesară dezvoltarea unei mobilități diferite de instabilitatea specifică atenției copilului mic, precum și creșterea caracterului voluntar al atenției. Aici intervine elementul tehnic cunoscut sub numele de *mindfulness*, adică o pleiadă întregă de acțiuni fizice intenționate care au scopul de a favoriza manifestarea stării de *minte întreg prezentă și atentă* la acțiunile de aici și acum, într-un climat interior bio-energo-afectiv de calm, receptivitate și echilibru [2].

Afectivitatea. La vârsta școlară mică aceasta cunoaște expansiune, modificări, reorganizări generate de:

- pătrunderea copilului într-un nou mediu instituționalizat unde cunoaște persoane noi, de vârste diferite;
- contradicțiile dintre dorințele copilului de a-l satisface pe adult, pe care-l iubește, apoi de autonomie și de restricțiile impuse.

Este perioada dezvoltării, ca urmare a noului tip de relații, a sentimentelor superioare: morale, intelectuale, estetice.

Școlarul își dezvoltă și capacitatea de a-și dirija în mod conștient expresiile emoționale, acestea devenind mijloace de comunicare cu celelalte persoane. Un rol semnificativ aici îl joacă deprinderea abilităților de comunicare emoțională (exprimare de sine), în contexte care presupun interacțiunea cu alte persoane, ceilalți copii.

1.2. Particularități ale dezvoltării motrice

Literatura de specialitate susține că în perioada vârstei mici, copiii prezintă o disponibilitate mare atât din punct de vedere al capacității de dezvoltare a aptitudinilor psihomotrice cât și al însușirii deprinderilor motrice de bază, utilitar-aplicative și specifice unor ramuri sau probe sportive. Viteza, conform literaturii de specialitate, în perioada vârstei mici este un element în plină dezvoltare, alături de coordonare, ținând cont de particularitățile fiziologice ale micilor școlari și indicii optimi de rezistență. La această vârstă rezistența cardiovasculară crește progresiv, iar băieții prezintă un potențial mai ridicat decât fetele.

Referitor la forță (luând în considerare aspectele biologice și fiziologice), micii școlari afișează un nivel scăzut, exercițiile cu greutate fiind contraindicate. Se pot utiliza exerciții cu încărcătura propriului corp sau cu mici îngreuieri.

În perioada vârstei mici (6-10 ani) mijlocul principal de realizare a activităților de timp liber, este jocul.

Literatura de specialitate a domeniului nostru este de părere că la această vârstă jocul este însăși viața, activitatea zilnică, o formă de distracție dar și o posibilitate de afirmare a personalității. Jocurile în care rolul mișcărilor este clar exprimat, poartă în general denumirea convențională de „jocuri de mișcare”.

Jocul de mișcare este o variantă a activității de joc. Baza ei o constituie diferitele acțiuni motrice active, motivate de un subiect (temă, idee) și parțial îngrădite de reguli. În același timp, ele urmăresc învingerea în condiții mereu schimbătoare ale mediului de joc a diferitelor dificultăți sau obstacole ivite în calea atingerii scopului propus”. [6, p.15]

Specialiștii educaționali susțin că jocurile de mișcare implică sarcini ce contribuie la: formarea și dezvoltarea calităților psihice ale copiilor (colectivismul, inițiativa, stăpânirea de sine, perseverența, curajul ș.al), formarea și perfecționarea deprinderilor motrice de bază utilitar-aplicative și specifice ramurilor sportive, dezvoltarea aptitudinilor psihomotrice. Foarte important de subliniat este faptul că aceste jocuri pot dezvolta conștientizarea conexiunii dintre minte și corp (ex programe educaționale internaționale de genul *Kripolu Yoga* sau *Învață să Respiri*). Studiul nostru probează alte exerciții similare care urmăresc dezvoltarea conștientizării respirației și a conștientizării corpului în spațiu(mediu); ședințele de 30-45 minute implică jocuri și apoi discuții care să ajute copiii să își înțeleagă experiențele și să le aplice în viața lor [10], practicile introspective devenind mai lungi pe parcursul programului.

Metode și materiale de lucru

Lucrarea pe care o propunem se încadrează și urmărește paradigmele celor mai importante domenii de studiu ale psihologiei educaționale (Mih (2001)), anume: învățarea, dezvoltarea, motivația, diversitatea și diferențele interindividuale, predarea și instruirea, managementul clasei/grupeii de lucru și dinamica relațiilor sociale în grupul clasă (abilități socio-emoționale).

Lucrarea de față este un studiu de caz care își propune să verifice importanța jocurilor atât la nivelul aptitudinilor psihomotrice cât și în direcția dezvoltării personale și psihoemoționale, verificând în timp real răspunsul biofizologic.

Menționăm că studiul s-a realizat la nivelul clasei 1 (9 băieți și 9 fete) cu vârsta de 7 ani de la Școala Gimnazială Alethea, Sector 1 București. Acest lucru a fost posibil cu acordul conducerii Școlii și al părinților. Cei 18 de elevi sunt ași din punct de vedere medical și participă la lecțiile de educație fizică de 2 ori pe săptămână lunea și miercurea în mod constant 50 de minute și la o oră de dezvoltare personală, joia 50 de minute.

Activitatea noastră s-a desfășurat astfel: am aplicat un joc de mișcare: „Hoțul și polițiștii” timp de 10 minute. După acest joc, s-au făcut anumite exerciții de respirație(4 minute) iar copiii au răspuns la niște întrebări legate de starea în care se află.

„Jocul hoțul și polițiștii” Descriere: Elevii se deplasează în alergare pe o suprafață bine delimitată, în cazul nostru jumătatea sălii de sport, 15 m lungime și 8 lățime. Unul dintre elevi este numit „polițist” iar ceilalți sunt hoți. În momentul în care un polițist atinge un hoț, acesta rămâne cu picioarele depărtate și este eliberat tot de un hoț prin trecere pe sub picioarele lui. La comanda, celui care conduce jocul, „polițistul” se schimbă astfel încât toți elevii să fie și „hoți și polițiști”.

Scopul jocului:

- ✚ dezvoltarea aptitudinilor psihomotrice viteza de reacție și deplasare, coordonarea la nivelul membrelor superioare și inferioare;
- ✚ dezvoltarea atenției;
- ✚ educarea capacității de cooperare cu colegii;
- ✚ creșterea spiritului de observație;
- ✚ socializarea și educarea respectului față de sine și ceilalți.

A doua activitate presupune un *parcurs aplicativ*. Descriere: Alergare de viteză printre 5 jaloane (10 m), mers în echilibru pe banca de gimnastică (3 m), alergare cu pas adăugat 5 m, sărituri cu ambele picioare peste 6 cercuri așezate pe sol (2m), trecere pe sub un plan ridicat și o rostogolire înainte din ghemuit în ghemuit. Dozare: 4 x

Scopul traseului:

- + dezvoltarea aptitudinilor psihomotrice viteza de reacție și deplasare, coordonarea la nivelul membrilor superioare și inferioare, forța dinamică segmentară;
- + educarea capacității de cooperare cu colegii;
- + creșterea spiritului de observație;
- + socializarea și educarea respectului față de sine și ceilalți.

Și după acest traseu elevii au participat la un scurt program de exerciții de respirație (4 minute) – pentru dezvoltarea unei coerențe respiratorii și cardiace conștiente și intenționate – după care au răspuns la 5 întrebări simple legate de conștientizarea stării lor fizice și psihice (propriocepție).

Ultimul joc de mișcare al acestei activități a fost „Statuile”. Descrierea jocului: Elevii se deplasează iar la comanda conducătorului de joc, se transformă fără să se mai deplaseze în diferite „Statui”, un exercițiu de autocontrol și echilibru în repaus.

Durata jocului: 5 minute

Scopul jocului: educarea imaginii de sine; dezvoltarea creativității; educarea spiritului de observație; cooperarea și socializarea cu colegii.

Pentru ultimul joc nu am mai aplicat chestionarul de evaluare.

În continuare prezentăm jocurile de mișcare utilizate pentru această activitate integrată și rezultatele conform răspunsurilor din chestionarul individual aplicat elevilor în momentele de relaxare activă.

Activitatea 1 Jocul Hoțul și polițiștii

Întrebarea 1: ”cum te-ai simțit în timpul jocului?”

Tabelul 1.1. Identificarea cu atenție a stării fizice de moment în joc.

Foarte bine	12 elevi = 66,60%
Bine	6 elevi = 33,33%
Destul de bine	0%
Normal	0%
Deloc bine	0%

Întrebarea 2: ”cât de bine apreciezi că te-ai simțit în pauza jocului?”

Tabelul 1.2. Aprecierea stării fizice în pauză.

Foarte bine	6 elevi = 33,33%
Bine	11 elevi = 61,05%
Nu prea bine	1 elev = 5,55%

Întrebarea 3: ”cum ai spune că te-ai simțit la sfârșitul activității?”

Tabelul 1.3. Descrierea liberă a stării generale (psihofectivă).

Agitat	2 elevi = 11,10%
Nu știu să descriu	1 elev = 5,55%
Liniștit	15 elevi = 83,25%

Întrebarea 4: "ce simți acum?..." (identificarea stării mentale/sentimentului; răspuns deschis).

Tabelul 1.4. Descrierea liberă a stării răspuns deschis.

Liniște	11 elevi =61,05%
Pace/calm	2 elevi =11,10%
Prietenie	1 elev =5,55%
Liber/libertate	1 elev =5,55%
Puțin agitat	3 elevi =16,65%

Întrebarea 5: aprecierea stării în interacțiunea jocului cu ceilalți elevi.

Tabelul 1.5. Aprecierea interacțiunii cu ceilalți.

Foarte bine	10 elevi =55,50%
Bine	8 elevi =44,50%
Destul de bine	0%
Normal	0%
Deloc bine	0%

Activitatea 2 Traseul aplicativ

Întrebarea 1: "cum te-ai simțit în timpul jocului?"

Tabelul 2.1. Identificarea cu atenție a stării fizice de moment în joc.

Foarte bine	8 elevi = 49,50%
Bine	7 elevi = 44 %
Destul de bine	2 elevi = 11,10 %
Normal	0%
Deloc bine	1 elev = 5,55 %

Întrebarea 2: "cât de bine apreciezi că te-ai simțit în pauza jocului?"

Tabelul 2.2. Aprecierea stării fizice în pauză.

Foarte bine	11 elevi = 61,05%
Bine	6 elevi = 33,30%
Nu prea bine	1 elev = 5,55%

Întrebarea 3: "cum ai spune că te-ai simțit la sfârșitul activității?"

Tabelul 2.3. Descrierea liberă a stării generale(psihoafectivă).

Agitat	2 elevi = 11,10%
Nu știu să descriu	6 elevi = 33,30%
Liniștit	10 elevi = 55,50%

Întrebarea 4: ”ce simți acum?...” (identificarea stării mentale/sentimentului; răspuns deschis).

Tabelul 2.4. Descrierea liberă a stării răspuns deschis.

Liniște	5 elev = 27,75%
Pace/calm	3 elevi = 16,65%
Bine	2 elevi = 11,10%
Liber/libertate	3 elevi =16,65%
Nevoie de afecțiune	1 elev = 5,55%
Neliniște	1 elev = 5,55%
Puțin agitat	3 elevi =16,65%

Întrebarea 5: aprecierea stării în interacțiunea jocului cu ceilalți elevi.

Tabelul 2.5. Aprecierea interacțiunii cu ceilalți.

Foarte bine	9 elevi = 49,95%
Bine	6 elevi = 33,30%
Destul de bine	1 elev = 5,55%
Normal	1 elev = 5,55%
Deloc bine	1 elev = 5,55%

Pentru verificare am folosit Fișa de observare și comparare a stărilor experimentate de copii (elevi) pe parcursul activității integrate: **Joc-Mișcare-relaxare activă**.

Fișa de observare a urmărit –pentru fiecare copil în parte- următorii indicatori:

- Respectarea indicațiilor profesorului/coordonatorului activității, adică urmărirea complianței;
- Cooperarea elevului cu ceilalți elevi (apreciată pe o scală de la 1-5);
- Dispoziție generală în activitate (zâmbet, mesaje nonverbale și paraverbale);
- Atitudinea în și față de activitate (proactivitatea);
- Starea generală în repaus.

Concluzii. Exercițiile propuse de activitatea integrată, sub forma jocurilor de mișcare – repaus, relaxare contribuie la: autocunoaștere (propriocepție, recunoașterea trăirilor senzorial-afective) recunoașterea și cunoașterea emoțiilor, tehnici de reglaj emoțional prin acțiune fizică (cunoașterea și utilizarea unor exerciții, metode pentru uz didactic).

- Din participarea celor 18 elevi la această activitate, apreciem ca pozitivă reacția lor, comportamentul și atitudinea din perspectiva educației integrate.
- Analiza generală a rezultatelor fișei de observare concordă major cu răspunsurile copiilor referitor la starea descrisă de elevi în timpul jocului, respectiv în perioada de

repus/relaxare activă. Răspunsurile copiilor au urmărit exact aducerea –în mod intenționat- a atenției în corp (cultivarea propriocepției), pentru a marca modificările fiziologice experimentate pe parcursul celor două stări succesive: în agitație motorie versus inerție (liniștire intenționată, activă, controlată conștient de către fiecare copil);

- c. Indicele de cooperare între elevi a surprins un răspuns între 3-5 (adică peste nivelul mediu spre o foarte bună cooperare);
- d. Dispoziția generală în decursul activităților de grup a fost una bună, elevii simțindu-se bine, entuziaști față de jocurile și procedeele propuse ceea ce conduce și la validarea ipotezei propuse;
- e. Starea generală în repaus a fost una corespunzătoare celei identificată de fiecare elev în chestionarul individual, adică una de liniște, bună încadrare în exigențele activității propuse; excepție de la starea generală au făcut 3 elevi de gen masculin(starea lor de intrare în activitate a fost aproximativ aceeași cu cea de pe parcurs), aceștia însă identificându-și corect și declarându-și această stare în fața profesorului intervievator.

Prezentare de față/studiul va fi însoțit de o continuare a acestei activități prin elaborarea unor programe integrate (joc de mișcare- elemente Mindfulness și respirație –relaxare activă), atât la nivelul vârstei mici școlare cât și spre nivelul preadolescenței. Avem încredințarea că folosind în mod sistematic acest gen de activități care presupun mai multă conștientă în actul educațional vom ajunge la rezultate vizibil îmbunătățite sub aspectele dezvoltării unei stări mai accentuate de atenție și prezență la activități a școlărilor de vârstă mică, totodată având și creșteri ale valorii de satisfacție în activitate, respectiv stare de bine și echilibru psihoemoțional în intervalul de relaxare activă –perioada activării mecanismelor personal reglatorii.

BIBLIOGRAFIE

1. ANGHEL, E. Psihologia educației pe tot parcursul vieții: pentru specialiști și adulți interesați de propria lor dezvoltare. București: Editura For You, 2011.
2. BAIRD, B. & MRAZEK, M. D. & PHILLIPS, D.T. & SCHOOLER, J.W. Domain – specific Enhancement of Metacognitive Ability Following Meditation Training. In: Journal of Experimental Psychology: American Psychological Association 2014, vol. 143, No. 5, 1972–1979.
3. CARON, G. Cum să susținem copilul în funcție de temperamentul său: la școală; acasă. București: Didactica publishing House, 2009.
4. ENESCU, G.A.P. Lucrare de Disertație: Taberele tematice –alternative de timp liber la vârstele mici. București, UNEFS, 2014.
5. ENESCU, G.A.P. Teză de Doctorat: Optimizarea aptitudinilor psihomotrice în lecția de educație fizică prin utilizarea grupelor valorice la preadolescenți. București, UNEFS, 2018.
6. EPURAN, V. Jocuri de mișcare, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1973, p.15.
7. HUEBNER, D. Ce să faci când nu-ți convine nimic: ghid pentru copiii care vor să depășească negativitatea, București: Editura TREI, 2015.

8. HUEBNER, D. Ce să faci când îți ieși din fire: ghid pentru copiii care nu-și pot stăpâni furia. București: Editura TREI, 2015.
9. JARRELL, A. & LAJOIE, S.P. The Regulation of Achievements Emotions: Implications for Research and Practice. Canadian Psychology: Canadian Psychological Association, 2017, vol. 58, No. 3, 276–287.
10. JENNINGS, P. Mindfulness pentru profesori: cum să obții armonie și productivitate în clasă. București: Editura Herald, 2017.
11. LEVINE, P.A. & KLINE M. Cum îi ajutăm pe copii să facă față traumelor. București: Editura For You, 2018.
12. MECU, C.M. Învățare experiențială în educație și consiliere. București: Editura SPER, 2010.
13. MIH, V. Psihologie educațională, vol. 1. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2010.
14. MIH, V. Psihologie educațională, vol. 2. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2010.
15. O`HARE, D. Coerența cardiacă 365. Kindle Edition - THIERRY SOUCCAR PUBLISHING, 2014.
16. SIEGEL, D. & PAYNE BRYSON, T. Creierul copilului tău. București: Editura For You, 2014.
17. SOLTER, A. Jocul atașamentului: rezolvarea problemelor de comportament ale copilului prin joacă, râs și conectare. București: Editura Herald, 2016.
18. ȚUȚU, M.C. Psihologia personalității. București: Editura Fundației România de Măine, 2008.
19. VISU-PETRA, L. & CHEIE, L. (coord). Dezvoltarea memoriei de lucru: exerciții pentru preșcolari și școlari. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2012.
20. WAUTERS-KRINGS, F. (Psiho)motricitate. Sprijin, prevenție și compensare. Cluj-Napoca: Editura ASCR, 2014.
21. WINBURN, A., GILSTRAP, D. & PERRYMAN, M. Treating the Tiers: Play Therapy Responds to Intervention in the Schools. In: International Journal of Play Therapy: Association for Play Therapy, USA, 2017, vol. 26, No. 1, 1–11.
22. *** Guvernul României & Banca Mondială (2008): proiectul pentru educație timpurie incluzivă. Ghidul de Bune practici în educația timpurie de la 3-6/7 ani. București: Editura MECT.